

Відзначають, що резолюції та рекомендації Комітету Міністрів, хоча і не мають юридично обов'язкового характеру, свідчать про тенденції розвитку права Ради Європи і можуть розглядатися в якості авторитетного тлумачення положень конвенцій і хартії Ради Європи. На них неодноразово посилався Європейський Суд з прав людини при виробленні своєї позиції. Резолюції з питань членства в Раді Європи будуть обов'язковим для держави, яка має намір приєднатися до цієї міжнародної організації.

4. Акти Комітету Міністрів відіграють важливу роль у координації співробітництва держав щодо застосування конвенцій, у забезпеченні одноманітності в застосуванні європейських правових стандартів та можуть слугувати основою для розробки конвенцій. Показово, що прийняті Комітетом документи, хоча і не мають прямих правових наслідків для країн учасниць, однак можуть впливати на розвиток національного законодавства та зміну національної практики.

5. Зміст норм резолюцій не однаковий: у кожному конкретному випадку він визначається характером резолюції і досягнутим рівнем узгодження позицій держав. Найбільш важливі норми можуть перетворюватися у форму договорів (конвенцій), які Комітет Міністрів пропонує державам ратифікувати.

Таким чином, акти Комітету Міністрів, які стосуються внутрішньої діяльності Ради Європи, є обов'язковими до виконання, а ті, що адресуються державам-членам Ради Європи носять рекомендаційний характер і є нормами «м'якого права».

Т. К. Адабашев,

аспірант кафедри господарського права
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого

ГОСПОДАРСЬКО-ПРАВОВІ ПИТАННЯ ЩОДО УМОВ УЧАСТІ В ПЛАТІЖНИХ СИСТЕМАХ

У сучасних умовах питання безпеки, надійності та ефективності платіжних систем виходить на перший план. Забезпечення цих умов є важливим завданням як державної політики в сфері функціонування платіжних систем та системи державного регулювання вказаних відносин, відповідно, так і самих платіжних систем, зокрема їх платіжних організацій. Це впливає із того, що саме на них покладається основний обов'язок щодо організації платіжної системи та безпосереднього керівництва нею, а також забезпечення умов здійснення господарської діяльності в її межах. У зв'язку з цим, платіжні організації стикаються із необхідністю вступати із іншими суб'єктами у відповідні відносини, серед яких одними з найбільш важливих є відносини із добору учасників платіжних систем.

Аналіз Закону України «Про платіжні системи та переказ коштів в Україні» показав, учасники платіжних систем мають відповідати не тільки встановленим державою вимогам до них, а й тим умовам та критеріям, що розроблені платіжною організацією, та нададуть їм змогу приєднатися до платіжної системи на підставі договору. В цьому, на наш погляд виявляється важлива характеристика – поєднання публічного та приватного в регулюванні платіжних систем.

Разом з тим, законодавство України не містить чітких норм, які б регламентували які саме вимоги повинні ставитись до суб'єктів господарювання – кандидатів на вступ у платіжну систему та критеріїв яким вони мали б відповідати, віддаючи це питання на вирішення платіжних організації відповідних платіжних систем. Разом з цим, така ситуація може привести до зловживань зі сторони платіжних організацій та порушення прав суб'єктів господарювання. Тому, вважаємо, що *умови та критерії доступу учасників до платіжної системи мають ґрунтуватися на певних принципах які були б адекватною межею від неправомірних дій з боку платіжних організацій.*

Уперше принципи доступу до платіжних систем були розроблені Комітетом з платіжних і розрахункових систем Банку міжнародних розрахунків та увійшли до списку Ключових принципів для системно важливих платіжних систем, відповідно до яких платіжна система повинна мати об'єктивні і загальновідомі критерії участі, які забезпечують справедливий і відкритий доступ. Ці рекомендації Комітету були враховані при розробці та прийнятті Директиви 2007/64/ЕС про платіжні послуги на внутрішньому ринку. Що стосується України, то в законі «Про платіжні системи та переказ коштів в Україні» закріплені лише деякі з них, які мають характер норм-принципів.

Отже, перший принцип – це *принцип вільного вибору платіжної системи*, учасником якої має намір стати суб'єкт господарювання. На наш погляд, його слід розглядати як частину загального принципу господарювання – свободи підприємницької діяльності у межах визначених законом, змістом якого, як уявляється, є не тільки право обрання виду підприємницької діяльності, але й її організаційної форми, наприклад, щодо об'єднання з іншими суб'єктами при здійсненні господарської діяльності з надання послуг переказу коштів в межах тієї чи іншої платіжної системи. Характеризуючи цей принцип, зазначимо, що жоден суб'єкт господарювання не може бути примушений до участі в платіжних системах та укладення відповідних договорів із платіжною організацією про приєднання до платіжної системи.

Досить важливим є наступний принцип – *принцип заборони виключної участі в платіжних системах*, що був уперше зафіксований в Директиві 2007/64/ЕС де вказано, що платіжні системи не можуть нав'язувати провайдерам, користувачам платіжних послуг та іншим платіжним системам правила, що обмежують їх ефективну участь в інших платіжних системах. Практично ідентична

норма міститься, наприклад, і в російському законодавстві де вказано, що в правилах платіжної системи забороняється встановлення вимог до учасників платіжної системи про неучасть в інших платіжних системах (умов про виключну участь). Що стосується України, то у вітчизняному законодавстві принцип заборони виключної участі знаходить своє часткове відображення в нормах ст. 12 закону «Про платіжні системи», відповідно до якої банкам, небанківським фінансовим установам та платіжним організаціям створених ними систем забороняється укладати договори про участь у міжнародних платіжних системах, які передбачають обмеження їх прав брати участь в інших міжнародних платіжних системах та заснованих за їх участю організаціях. Вважасмо, що логічним було б закріплення норм про заборону умов про виключну участь у платіжних системах незалежно від їх виду.

Іншим принципом, на якому хотілося б наголосити є *принцип забезпечення рівних умов доступу до платіжних систем*. Згідно із ст. 9 Закону «Про платіжні системи» платіжні організації платіжних систем зобов'язані забезпечувати однакові умови доступу та користування послугами цих платіжних систем всім учасникам цих платіжних систем, які здійснюють свою діяльність в Україні. Одразу зауважимо, що «однаковість умов доступу» є, на наш погляд, не зовсім правовим, а відтак і підходящим терміном для визначення його як принципу. Так, використання цього положення закону «Про платіжні системи» не в змозі забезпечити суб'єкти господарювання від можливих порушень з боку платіжних організацій, адже останні можуть встановити такі умови вступу, які будуть однаковими для відповідних суб'єктів, проте можуть бути простими для виконання певними суб'єктами-кандидатами на вступ у платіжну систему, а для інших виявитись нездійсненними.

З урахуванням цього, правильним, з нашої точки зору є механізм розв'язання цієї проблеми в Європейському Союзі. Так, Директива 2007/64/ЄС встановлює, що по-перше, платіжні системи не можуть нав'язувати провайдером платіжних послуг правила, що порушують їх рівноправність, та обмеження на підставі різниці в їх інституційному статусі, а, по-друге, держави-учасники ЄС мають забезпечити, щоб правила з доступу до платіжних систем були об'єктивними, недискримінаційними та співмірними. Українське законодавство не містить подібних норм, що є суттєвою прогалиною в правовому регулюванні та потребує скорішого вирішення. Характеризуючи таку складову як *об'єктивність*, зазначимо, що платіжні організації платіжних систем при розробці умов та критеріїв вступу у платіжну систему повинні виходити із того, що вони не повинні перешкоджати доступу до системи та встановлювати обмеження більше, ніж це потрібно для попередження специфічних ризиків, а також для захисту фінансової та операційної стійкості платіжної системи. Тобто платіжна організація має право обмежувати доступ до платіжної системи за допомогою встановлення

обмежувальних критеріїв, але тільки на підставі обґрунтованості їх з точки зору безпеки та ефективності, із встановленням певного переліку юридичних та економічних чинників. Інша складова принципу забезпечення рівності умов доступу до платіжної системи, що потребує впровадження в законодавство України – це *недискримінаційність* умов доступу до платіжної системи. Платіжні організації платіжних систем не повинні надавати жодних переваг одним суб'єктам господарювання порівняно із іншими незалежно від їх правового або інституційного статусу, рівня капіталу та інших можливих чинників за виключенням тих, що об'єктивно обумовленні необхідністю захисту платіжної системи, забезпечення її безпеки, ефективності та стійкості. І остання складова досліджуваного принципу, на якій хотілося б акцентувати увагу – *це співмірність умов та критеріїв доступу до платіжної системи*. З нашої точки зору, необхідність цієї вимоги пояснюється тим, що правила деяких платіжних систем встановлюють декілька рівнів участі в ній, а саме: пряму або непряму участь. У зв'язку із цим змістом досліджуваного положення є встановлення платіжною організацією платіжної системи таких умов та критеріїв доступу суб'єктів господарювання, що є співмірними виду їх участі у платіжній системі. Тобто для кожного виду участі в платіжній системі її правилами повинні встановлюватися окремі критерії участі, які включають доступні для публічного ознайомлення вимоги, що забезпечують рівноправний доступ учасників платіжної системи одного виду в платіжну систему.

Останній принцип на якому слід наголосити – це *принцип публічності умов доступу*. Він означає, що умови та критерії участі у платіжних системах мають бути затверджені у правилах платіжної системи та доступні для публічного ознайомлення усіма зацікавленими особами. Характеризуючи цей принцип, слід зосередити увагу на тому, що він бере свій початок із загального принципу публічності функціонування платіжних систем, відповідно до якого інформація про платіжні системи, правила її функціонування, а відповідно і правила щодо умов та критеріїв участі в них мають бути відкритими та оприлюднені для широкого кола осіб шляхом, наприклад, розміщення вказаної інформації у мережі Інтернет на офіційних Веб-сторінках відповідних платіжних систем або Національного банку України. На жаль, на сьогодні реалізація цього принципу в Україні неможлива зважаючи на відсутність в законодавстві відповідного обов'язку платіжних систем публікувати інформацію про них різними способами. Ця проблема також потребує найшвидшого розв'язання.

Підсумовуючи викладене слід зазначити, що умови та критерії участі у платіжних системах, що виставляються суб'єктам господарювання-кандидатам на вступ у платіжну систему, які відповідно до законодавства мають на це право повинні відповідати таким важливим принципам: 1) принцип вільного вибору платіжної системи; 2) принцип заборони умови про виключну участь у платіжних

системах; 3) принцип забезпечення рівних умов доступу до платіжної системи, відповідно до якого вони мають бути об'єктивними, недискримінаційними та співмірними; 4) принцип публічності умов та критеріїв доступу до платіжної системи. Частина з них відображена в законодавстві України, що регулює сферу відносин пов'язаних із функціонуванням платіжних систем і здійсненням господарської діяльності з надання послуг переказу коштів. Тоді як деякі встановлені в міжнародних нормативно-правових актах, які, щоправда, мають рекомендаційний для України характер, але, з нашої точки зору, у разі їх імплементації в національне законодавство можуть справити позитивний вплив на відповідні відносини.

А. М. Аргунова,

здобувач Науково-дослідного інституту правового забезпечення інноваційного розвитку НАПрН України

ДО ПИТАННЯ ЗВІЛЬНЕННЯ ДЕРЖАВНОГО СЛУЖБОВЦЯ ЗА ПОРУШЕННЯ ПРИСЯГИ

Працівники Міністерства доходів та зборів є державними службовцями, а тому на них поширюється законодавство щодо проходження державної служби. Державна служба вимагає від осіб, які прагнуть бути державними службовцями, підвищених критеріїв щодо високих моральних та загальнолюдських якостей, а тому однією з умов прийняття на державну службу є прийняття присяги державного службовця. В ст. 17 Закону України «Про державну службу» закріплюється, що громадяни України, які вперше зараховуються на державну службу, приймають Присягу такого змісту: «Повністю усвідомлюючи свою високу відповідальність, урочисто присягаю, що буду вірно служити народові України, суворо дотримувати Конституції та законів України, сприяти втіленню їх у життя, зміцнювати їх авторитет, охороняти права, свободи і законні інтереси громадян, з гідністю нести високе звання державного службовця, сумлінно виконувати свої обов'язки». Державний службовець підписує текст Присяги, який зберігається за місцем роботи. Про прийняття Присяги робиться запис у трудовій книжці.

З огляду на зазначене до цієї категорії працівників може бути застосована додаткова підстава звільнення – за порушення присяги державного службовця. З огляду на вказане виникає необхідність з'ясування проблем щодо застосування до державних службовців звільнення на підставі порушення ними присяги, а також виявлення можливих перспектив і напрямів удосконалення правового регулювання цієї сфери (у тому числі щодо підвищення гарантій для самих державних службовців)